

Branimir Mendeš

Filozofski fakultet u Splitu

UDK 378:371.213.3-057 Roller-Halačev, M.
373.211.24(497.5)
Primljeno: 9. 10. 2012.
Prihvaćeno: 26. 11. 2012.
Pregledni članak

DOPRINOS MILENE ROLLER-HALAČEV TEORIJI I PRAKSI PREDŠKOLSKOG ODGOJA U HRVATSKOJ

Sažetak

U radu se donosi pregled djelovanja Milene Roller-Halačev (1920. – 2012.), zapažene profesorice Škole za odgajatelje u Zagrebu i pedagoške savjetnice. Razradila je originalnu koncepciju predškolskog odgoja te ostavila neizbrisiv trag u obrazovanju predškolskih odgojitelja u Hrvatskoj. Kao autorica većeg broja knjiga i članaka znatno je unaprijedila predškolsku djelatnost. Svojim cjelokupnim pedagoškim ostvarenjima svrstala se u red reformatora institucijskog predškolskog odgoja.

Ključne riječi: *Roller-Halačev, Milena, predškolski odgoj, pedagozi, metodičari predškolskog odgoja*

Sustav predškolskog odgoja u Hrvatskoj tijekom druge polovine četrdesetih godina prošlog stoljeća bio je izrazito socijalno usmjeren. Otvaranjem niza predškolskih ustanova u tom razdoblju željelo se pomoći velikom broju žena da se uključe u privredni razvoj zemlje (Lipovac, 1985). Kako domaćih uzora u predškolskoj pedagogiji nije bilo, pozornost domaćih autora zaokupljaju sovjetska dostignuća u teoriji i praksi predškolskog odgoja, što je u skladu s tadašnjim društvenim prilikama. Previde se djela sovjetskih autora (Golosnicka, 1949; Levin-Ščirina i Mendžerickaja, 1950; Arkin, 1951), ali i drugih autora iz tadašnjih socijalističkih država (npr. Bartušкова, 1968)

koja su snažno utjecala na razvoj domaće predškolske pedagoške misli. Uzori u sovjetskoj pedagogiji ubrzo se napuštaju. Grupa domaćih pedagoga (Tatjana Marinić, Staša Jelić, Stanka Fučkar, Zdenka Vegar, Aurelija Ivanković i dr.) započinje dublje razvijati teoriju i praksu predškolskog odgoja. Tim pionirima predškolskog odgoja u Hrvatskoj pripadala je i Milena Roller-Halačev, profesorica Škole za odgajatelje u Zagrebu i pedagoška savjetnica.

1. Osnovni biografski podaci

Milena Roller-Halačev (Ribnica, općina Kočevje, 1920. – Zagreb, 2012.) istaknuta je hrvatska pedagoška djelatnica druge polovine 20. stoljeća. U djetinjstvu i mladosti, zbog prirode očeva posla, živjela je u raznim krajevima Hrvatske (Krapina, Virovitica, Sisak i Zagreb). Državnu osnovnu školu završila je 1931. godine u Đurmancu, a Državnu mješovitu građansku školu 1935. godine u Krapini. Godine 1940. završila je Državnu učiteljsku domaćinsku školu u Prokuplju. Priključila se antifašističkom pokretu te radila na različitim prosvjetnim zadacima. Neposredno nakon rata bila je pročelnica Odjela za prosvjetu pri Narodnom odboru Virovitica, a zatim učiteljica u Glini, Cerni (općina Vinkovci) i Velikom Bukovcu (općina Varaždin) do 1947. godine. Iste godine dolazi u Zagreb gdje je kraće vrijeme radila kao referent u Ministarstvu socijalnog staranja NR Hrvatske. Studij pedagogije i psihologije upisala je 1950. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te je diplomirala 1955. godine. Tijekom studija počela se intenzivnije baviti problematikom predškolskog odgoja. Na drugoj godini studija sudjelovala je na stručnom dijelu Majskog festivala Zagrebačkog sveučilišta i za svoj rad dobila drugu nagradu Fakulteta (tema rada *Predškolski odgoj u socijalističkom društvu*). Nakon diplome dvije je godine radila u zagrebačkom Dječjem vrtiću „Marijan Čavić“, a zatim u Školi za odgajatelje u Zagrebu (1955.-1977.) odnosno odgojiteljskom usmjerenju Pedagoškog obrazovnog centra „Bogdan Ogrizović“ u Zagrebu (1977.-1982.). Akademske godine 1981./82. i 1982./83. radila je u dopunskom radnom odnosu u Odsjeku za predškolski odgoj OOUR-a Pedagogijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Čitav svoj radni vijek posvetila je obrazovanju odgojitelja predškolske djece. Tijekom svog rada u Školi za odgajatelje i kasnije u odgojiteljskom usmjerenju Pedagoškog obrazovnog centra „Bogdan Ogrizović“ predavala je Predškolsku pedagogiju s osnovama opće pedagogije i Metodiku odgojno-obrazovnog rada. Sudjelovala je u izradi više nastavnih planova i programa za obrazovanje predškolskih odgojitelja te nastavnog plana i programa za usmjerenje suradnik u predškolskom odgoju. Ostvarila je suradnju s velikim brojem predškolskih ustanova u Hrvatskoj. Djelovala je kao predavač na brojnim seminarima za stručno usavršavanje odgojitelja predškolske djece. Bila je višegodišnja suradnica Saveza društava Naša djeca SR Hrvatske. U okviru Saveza djelovala je u Centru za dječje igre i igračke, u Komisiji za predškolski odgoj (neko vrijeme bila je i predsjednica komisije) te kao predavačica na seminarima za voditelje kraćih predškolskih programa. Tijekom djelovanja u Savezu posebno je bila zapažena njena suradnja na izradi dvaju elaborata: *Didaktička sredstva, igračke i materijali u*

predškolskim ustanovama (1968) te *Izvaninstitucionalni oblici aktivnosti s djecom predškolske dobi (kraći predškolski programi)* (1977). Aktivno je sudjelovala u radu godišnjih konferencija Saveza kao podnositeljica izlaganja. Neko vrijeme obnašala je dužnost tajnice Udruženja odgajatelja NR Hrvatske. Sudjelovala je u radu više znanstvenih i stručnih skupova iz predškolskog odgoja u zemlji i inozemstvu. Stručno i znanstveno se bavila različitim temama vezanima za predškolski odgoj (dječja igra, dječje igračke, didaktička sredstva, igračke i materijali u predškolskim ustanovama, upoznavanje predškolske djece s okolinom, kraći predškolski programi i dr.).



Milena Roller-Halačev

Milena Roller-Halačev se istakla i kao pedagoški pisac. Suautorica je više monografija i prvih priručnika za voditelje kraćih predškolskih programa. Bila je višegodišnja članica redakcijskog odbora časopisa *Predškolsko dete* (Zagreb), prvog specijaliziranog časopisa za pitanja predškolskog odgoja u bivšoj državi te biblioteke *Pčelica*, u kojoj su objavljene prve knjige namijenjene odgojiteljima predškolske djece. Svojim priložima obogatila je različite časopise: *Pedagoški rad* (Zagreb), *Predškolsko dete* (Zagreb i Beograd), *Umjetnost i dijete* (Zagreb), *Porodica i dijete* (Sarajevo), *Radio i televizija u školi* (Zagreb), *Roditelji i škola* (Zagreb) i dr. Izradila je više scenarija za dječje televizijske emisije. Sudjelovala je u izradi dvaju višeizvornih sklopova za potrebe dječjih vrtića. Recenzentica je knjiga i slikovnica. Godine 1962. Republički komitet za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu promaknuo ju je u zvanje pedagoške savjetnice. Za svoj nastavni i stručno-pedagoški rad dobila je više priznanja: Priznanje povodom desete godišnjice Saveza društava Naša djeca Hrvatske (1960.), Zlatnu značku Saveza društava Naša djeca Hrvatske (1975.), Nagradu „Ivan Filipović“ za unapređivanje predškolskog odgoja (1977.), Nagradu „Kata Pejnović“ za unapređivanje društvenog položaja žene i obitelji (1980.) i dr. Svojim velikim stručno-pedagoškim i nastavnim radom znatno je utjecala na razvoj teorije i prakse predškolskog odgoja kao i obrazovanja odgojitelja u Hrvatskoj. Milena Roller-Halačev obogatila je nacionalnu pedagogijsku baštinu, otvorila put novom shvaćanju predškolskog odgoja te zaslužila počasno mjesto među hrvatskim pedagozima – teoretičarima i praktičarima predškolskog odgoja.

2. Prinosi teoriji i praksi predškolskog odgoja

Iz velikog broja objavljenih radova Milene Roller-Halačev mogu se prepoznati glavni problemi koji su zaokupljali njene interese. Bavila se fundamentalnim pitanjima predškolske pedagogije poput cilja odgoja predškolske djece (Roller-Halačev, 1959/60), moralnog odgoja djeteta predškolske dobi (Roller-Halačev, 1953/54; 1959/60), temama iz povijesti predškolskog odgoja vezanima za djelovanje značajnih pedagoga (npr. Roller-Halačev, 1959/60) te predškolskim sustavima u nekim stranim zemljama (Roller-Halačev, 1953/54; 1965/66; 1966/67). Nekim svojim radovima bila je daleko ispred

vremena u kojem je djelovala. U tom kontekstu dodirnula se, među ostalim, ranog učenja stranog jezika (Roller-Halačev, 1961/62) te aktualnosti pedagoške misli Marije Montessori (Roller-Halačev, 1958/59; 1959/60).

Glavni interesi koji su zaokupljali pozornost Milene Roller-Halačev bili su upoznavanje predškolske djece s neposrednom okolinom, mjesto i uloga dječje igre i igračke u životu i odgoju djeteta predškolske dobi te kraći predškolski programi.

Predškolska djelatnost u Hrvatskoj dugi je niz godina bila regulirana programima odgojno-obrazovnog rada s predškolskom djecom (*Plan i program rada...*, 1947; *Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću – eksperimentalni*, 1967; *Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću*, 1971; *Osnove programa rada s djecom predškolskog uzrasta*, 1983) koji su bili službeni predškolski programi u Hrvatskoj. Zajedničko obilježje svih predškolskih programa je postojanje odgojno-obrazovnih područja (materinski jezik, upoznavanje okoline, početni matematički pojmovi, likovni odgoj, glazbeni odgoj, tjelesni odgoj). Iako podjela podsjeća na školski program, u više se predškolskih programa navodi da to nikako nisu nastavni predmeti u malom (*Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću*, 1971, 27). Velik korak naprijed u odnosu na ranije predškolske programe predstavljao je program iz 1983. godine u kojem su odgojni sadržaji raspoređeni u svega tri programska područja. Iz samog naziva vidljivo je da su to tek osnove programa odgojno-obrazovnog rada.

Upoznavanje predškolske djece s okolinom predstavlja odgojno-obrazovno područje zastupljeno u svim različitim programima pod tim ili sličnim nazivima. Upravo je to metodičko područje najviše zaokupilo pozornost Milene Roller-Halačev. Tematici upoznavanja okoline u dječjem vrtiću posvetila je tri samostalne publikacije (Roller, 1966; Roller-Halačev, 1971; Roller-Halačev, 1977) te veći broj priloga u stručnim časopisima. Prva publikacija u tom tematskom nizu - *Programsko-metodska uputstva za upoznavanje predškolske djece s prirodom i društvom* (1966) zapravo je program upoznavanja okoline u dječjem vrtiću koji je prethodio eksperimentalnom predškolskom programu iz 1967. godine. Odgojno-obrazovne sadržaje autorica je razradila za mlađu, srednju i stariju odgojnu grupu.¹ Specifičnim problemom upoznavanja okoline s djecom mlađe odgojne grupe (3-4 godine) Milena Roller Halačev bavila se u publikaciji *Upoznavanje okoline – mlađa grupa dječjeg vrtića* (1971). Ta publikacija ima karakter priručnika s metodskim uputama. „Svrha je ovog priručnika“, ističe autorica u predgovoru, „da odgajateljima i svima onima koji se bave odgojem predškolske djece pomogne u odabiranju i pravilnom korištenju didaktičkih sredstava, igračaka i materijala za upoznavanje mlađe grupe s okolinom“ (isto, str. 7). Sva didaktička sredstva za rano upoznavanje okoline autorica je podijelila na sljedeći način: društvena sredina, okolina izvan dječjeg igrališta, upoznavanje prirode, građenje i konstruiranje, slikovnice, radno-tehnički odgoj, prva mehanika te igračke i sredstva na dječjim igralištima). Pri sastavljanju ovog priručnika služila se djelima različitih stranih autora. Krunu njenog bavljenja ranim upoznavanjem djeteta predškolske dobi s prirodnim i socijalnim

¹ U ovo su vrijeme djeca u vrtićima bila, prema životnoj dobi, uključena u mlađu, srednju ili stariju odgojnu grupu. Ova se praksa napušta devedesetih godina kada se uvodi praksa mješovitih grupa. Do tada su tek manji vrtići imali mješovite odgojne grupe.

okruženjem predstavlja priručnik *Upoznavanje predškolske djece s okolinom* (1977) koji je objavljen u tri izdanja. Sadržaj tog priručnika instruktivno-informativnog priručnika, kako ga autorica određuje, raspoređen je u šest poglavlja: Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću, Sadržaj rada na upoznavanju predškolske djece s okolinom, Sredstva upoznavanja okoline u predškolskoj dobi, Metode odgojno-obrazovnog rada, Oblici rada na upoznavanju okoline u dječjem vrtiću te Planiranje odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću. Priručnik u potpunosti odražava shvaćanja u predškolskoj pedagogiji i metodici odgojno-obrazovnog rada tog vremena. Temeljen je na tadašnjem predškolskom programu koji odgojitelj trebaju shvatiti kao orijentacijski. O tome autorica kaže: „Naime, s obzirom na dob predškolske djece, ne mogu se propisati strogo određeni plan i program kao u osnovnoj školi. U kojem će se opsegu ostvariti zadaci i programski sadržaji pojedinih grupa u radu s predškolskom djecom ovisit će o mogućnostima djece, o predškolskoj ustanovi i odgojnoj grupi. Neposredna okolina i materijalna opremljenost ustanove također utječu na izbor sadržaja i na određivanje odgojno-obrazovnog rada“ (isto, str. 6). Centralno mjesto u predškolskom programu pripada upoznavanju okoline. „Predškolsko dijete spoznaje svijet u neposrednom dodiru s njim, ali i posredstvom odraslih. Takva spoznaja okoline i stjecanje elementarnih znanja bit će više planski i sistematičnije ako se što više djece uključi u predškolske ustanove“ (isto, str. 7). Glavni izvori za bogaćenje dječjih spoznaja i iskustava o neposrednoj okolini su roditeljski dom i dječji vrtić. Odgojno-obrazovni sadržaji raspoređeni su na principu koncentričnih kružnica. „U odgojno-obrazovnom području upoznavanja okoline u predškolsko doba sadržaji su određeni prema životnim sredinama u kojima se dijete svakodnevno nalazi i koje izravno na njega utječu te mu tako pružaju niz raznovrsnih informacija o materijalnom svijetu koji ga okružuje. Uz roditeljski dom djetetu je najpoznatija društvena sredina dječji vrtić, u kojem se svakodnevno nalazi sa svojim vršnjacima. (...) Roditeljski dom je sredina iz koje dijete dolazi u vrtić. Za boravka u dječjem vrtiću emocionalna povezanost s porodicom odražava se sređivanjem iskustava iz života i rada porodice, odnosa u njoj i slično. Prirodna sredina u okolini omogućava djetetu proširivanje iskustava, sređivanje osnovnih znanja o pojavama u njoj, posebno o biljnom i životinjskom svijetu i o prirodnim pojavama“ (isto, str. 7). Kod rasporeda odgojno-obrazovnih sadržaja za pojedinu odgojnu grupu autorica slijedi načelo godišnjih doba „kako bi dijete prirodne pojave upoznalo u vrijeme kad se javljaju jer ih tada može promatrati, doživjeti i imenovati“ (isto, str. 9). Da bi se uspješno ostvarili odgojno-obrazovni sadržaji potrebna je sredina bogata poticajima i didaktičkom opremom. Sredstva za rano upoznavanje okoline autorica je podijelila na: (a) kutić prirode u dječjem vrtiću, (b) kutić prirode izvan zgrade dječjeg vrtića, (c) kalendar prirode, (d) didaktičke igračke za upoznavanje okoline, (e) didaktičke slike, (f) slikovnice, (g) književna djela za djecu predškolske dobi, (h) dijapozitivi i dijafilmovi, (i) filmovi te (j) TV – vrtić (ciklus emisija obrazovnog programa Televizije Zagreb). U nastavku priručnika autorica razmatra neka uža didaktička pitanja ranog upoznavanja okoline. U tom se kontekstu razmatraju metode odgojno-obrazovnog rada (klasične didaktičke metode modificirane za predškolsku praksu), oblici odgojno-obrazovnog rada (slobodna igra, zanimanja, šetnja, ekskurzija) te modeli planiranja odgojno-obrazovnog rada (godišnje, mjesečno, tjedno i dnevno).

U nizu svojih radova Milena Roller-Halačev ističe važnost mjesta i uloge dječje igre i igračke u razvoju i odgoju djeteta predškolske dobi. Dječju igru, posebno onu didaktičku, smatra ključnim elementom za formiranje prvih dječjih spoznaja i iskustava. Didaktičke igre specifična su grupa igara koje „ne treba strogo odvajati od drugih igara kojih se djeca igraju sama ili kojima ih učimo. U svakoj igri dijete nešto nauči. Svaka igra, i ona stvaralačka kao i igra s pravilima, pridonosi razvoju djetetove ličnosti. Bez obzira kojoj grupaciji igara pripada, igra je najpovoljniji oblik i metoda učenja, osobito kad je riječ o djetetu predškolske dobi. Didaktičke igre su igre s pravilima koje izmišljaju odrasli; to se odnosi na zamisao, sadržaj i pravila igre. U tim igrama djeca nisu toliko slobodna kao u drugim vrstama igara. Ona slijede unaprijed određeni tok igre, unaprijed određeni redoslijed i sistem u igri. Međutim, osobine didaktičkih igara iziskuju od djece veću koncentraciju pažnje, veću sposobnost samosavladavanja, zahtijevaju da dijete pamti sadržaj i pravila igre, da ih ponavlja, da jače aktivira intelekt i da u njih ulaže više umnog napora“ (Roller-Halačev i Vegar, 1979, 8).

Stalni pratitelj dječje igre je igračka te je i tom pedagošku fenomenu Milena Roller-Halačev posvetila veliku pozornost. Na osnovi iskustva stečenog tijekom rada na projektu Didaktička sredstva, igračke i materijali u predškolskim ustanovama (istraživači: Milena Roller-Halačev, Mladen Koritnik, Zora Dreissinger i Vesna Švarc-Kalafatić), koji je vodio Savez društava Naša djeca SR Hrvatske, a financirao Savjet za naučni rad SR Hrvatske, stekla je dragocjene spoznaje koje je ugradila u knjigu *Igračke predškolskog djeteta* (1975), ujedno prvu i jedinu knjigu u hrvatskoj pedagogiji koja razmatra problem dječje igračke.² Sličnu problematiku obradila je i u zasebnom članku (Roller-Halačev, 1972). Kao suautorica sudjelovala je izradi animacijskog teksta za roditelje i širu javnost o kvalitetnoj igrački koji je prvotno objavljen kao prilog u *Vjesniku* povodom Dječjeg tjedna 1974. Godine, a potom i kao samostalna brošura u dva izdanja (Jelić, Roller-Halačev i Švarc, 1974).

Veliku pozornost Milena Roller-Halačev posvetila je razradi ideje kraćih predškolskih programa. Ideja kraćih predškolskih programa odnosno različitih oblika društveno organiziranih aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta sedamdesetih godina prošlog stoljeća stručno se počela razrađivati pri Savezu društava Naša djeca SR Hrvatske. Radna grupa (Emil Paravina, Milena Roller-Halačev i Zdenka Vegar) uz dvanaest suradnika i konzultanata izradila je elaborat *Neki oblici društveno organizirane aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta* koji je prihvatilo nadležno tijelo 1977. godine (Paravina, Roller-Halačev i Vegar, 1977). Tim se dokumentom željelo uključiti u različite predškolske programe kraćeg trajanja i onu djecu koja nisu bili uključena u rad dječjih vrtića. Iz tog je razdoblja poznata i krilatica: *svakom djetetu jedan predškolski program*. Od trideset predloženih oblika Milenu Roller-Halačev posebno je zaokupila problematika dječjih igraonica, kutića slikovnica i igrališta cicibana. Suautorica je prvih priručnika za voditelje kraćih predškolskih programa: *Igralište cicibana* (1982), *Igraonica i igra-teka* (1983) te *Kutić slikovnica* (1986). O toj je problematici objavila i veći broj priloga u stručnim časopisima i izlagala na više skupova u zemlji i inozemstvu.

2 Kraće poglavlje o dječjim igračkama zastupljeno je u knjizi Došen-Dobud (1977).

Zanimljivi su i pogledi Milene Roller-Halačev na pedagoške ideje Marije Montessori. U razdoblju tzv. socijalističke pedagogije u kojem je pedagoška misao Marije Montessori bila kritizirana zbog svoje individualističke usmjerenosti na dijete, Milena Roller-Halačev u dva rada objavljena 1958. godine aktualizira pedagoške poglede Marije Montessori. „Cilj njena života“ (tj. Marije Montessori, op. B. M.), ističe Milena Roller-Halačev, „bio je pronalaziti i utvrđivati nove, savršenije metode za odgoj djece – najprije duševno zaostale, pa normalne predškolske, a kasnije i školske. Njoj to nije bilo teško, jer je kao liječnik psiholog i pedagog – odgajatelj sve svoje teoretske postavke provjeravala u praksi i u svom radu. Uz to je vršila razna eksperimentalna ispitivanja. Osim toga ona je posjedovala bogata znanja iz područja onih nauka, koje su neophodno potrebne za rad dobrog odgajatelja. M. Montessori osjeća duboku ljubav za one, koji se tek razvijaju i kojima u tom razdoblju treba pomoći, a to su naši najmlađi“ (Roller, 1958/59, 56).

Značajni su i naponi Milene Roller-Halačev na koncipiranju programskih osnova za obrazovanje odgojitelja predškolske djece. U tom je smislu sudjelovala u izradi nastavnog plana i programa Škole za odgajatelje 1964. godine (usp. Nastavni plan i program Škole za odgajatelje, *Prosvjetni vjesnik*, br. 10, 1964) te u izradi nastavnog plana i programa za obrazovanje suradnika u predškolskom odgoju (usp. Prijedlog okvirnog programa..., 1981). U okviru svojih kompetencija sudjelovala je u izradi nastavnih programa pedagoške grupe predmeta (predškolska pedagogija s osnovama opće pedagogije, metodika odgojno-obrazovnog rada, stručna praksa i dr.). Na ovim programskim osnovama obrazovane su generacije domaćih odgojitelja i suradnika u predškolskom odgoju.

Popis objavljenih radova

a) Monografije, priručnici

- Milena Roller, Neda Rupčić. (1955). *Recitacije za djecu predškolske dobi*, Pčelica, br. 5. Zagreb: Glavni odbor Društava Naša djeca NR Hrvatske.
- Milena Roller-Halačev. (1971). *Upoznavanje okoline – mlađa grupa dječjeg vrtića (3-4 godine)*. Zagreb: Didaktinvest.
- Staša Jelić, Milena Roller-Halačev, Vesna Švarc. (1974). *Dobra igračka u pravo vrijeme*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske (²1978).
- Milena Roller-Halačev. (1975). *Igračke predškolskog djeteta*. Zagreb: Zajednica osnovnih škola SR Hrvatske i časopis Roditelj i škola.
- Milena Roller-Halačev. (1977). *Upoznavanje predškolske djece s okolinom*. Zagreb: Školska knjiga, (²1978, ³1982).
- Emil Paravina, Milena Roller-Halačev, Zdenka Vegar. (1977). *Neki oblici društveno organiziranje aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta*. Zagreb: Savez zajednica društvene brige o djeci predškolskog uzrasta SR Hrvatske.
- Dragica Jonak, Alojz Kobola, Milena Roller-Halačev, Zdenka Vegar, Zvezdana Ladika, Mira Peteh, Vera Makjanić. (1978). *Knjiga za odgajatelja – Višeizvorni sklop Predškolski odgoja 1*. Zagreb: Školska knjiga.
- Milena Roller-Halačev, Zdenka Vegar. (1979). *Igre predškolske djece 1 (Izbor didaktičkih igara za djecu od 3-5 godina)*. Zagreb: Školska knjiga (²1980, ³1982, ⁴1985).

- Milena Roller-Halačev, Zdenka Vegar. (1981). *Igre predškolske djece 2 (Izbor didaktičkih igara za djecu od 5-7 godina)*. Zagreb: Školska knjiga (² 1982, ³ 1983, ⁴ 1986).
- Milena Roller-Halačev, Emil Paravina, Ela Knežević. (1982). *Igralište cicibana*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske.
- Stanka Bručić-Dvoršak, Višnja Gajić, Ljubica Mihaljević-Falak, Emil Paravina, Antonija Posilović, Milena Roller-Halačev, Ivanka Stričević. (1983). *Igraonica i igroteka*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske.
- Antonija Posilović, Milena Roller-Halačev, Marija Škoda, Slavenka Čečuk, Višnja Gajić, Emil Paravina, Mita Peteh, Vera Stenzel. (1986). *Kutić slikovnica*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske.

b) Prilozi u zbornicima

- Milena Roller-Halačev. (1972). Slikovnica – sredstvo odgoja, u: Skok, J. /ur./: *Slikovnica – prva knjiga djeteta* (poseban otisak časopisa Umjetnost i dijete). Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava Naša djeca SR Hrvatske, str. 11-15.
- Milena Roller-Halačev. (1978). Spontane i organizirane igre na igralištu cicibana uz pedagoško usmjeravanje i voditelja i brigu odraslih, u: Paravina, E. /ur./: *Neki odgojno-obrazovni programi društvenog rada s predškolskom djecom* (20. tematska sjednica Republičke konferencije Saveza društava Naša djeca SR Hrvatske). Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske, str. 26-32.
- Milena Roller-Halačev. (1979). Prvi koraci izvaninstitucionalnih oblika aktivnosti s predškolskom djecom u SR Hrvatskoj, U: *Vaspitanje i nega predškolskog deteta u jugoslavenskom društvu* (separat). Beograd: Savez pedagoških društava Jugoslavije, str. 377-380.
- Milena Roller-Halačev. (1980). Neki oblici i sadržaji društveno-organiziranih aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta, u: Paravina, E. /ur./: *Učešće organizacija za brigu o djeci u slobodnoj razmjeni rada i u društvenom planiranju*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske, str. 44-49.
- Milena Roller-Halačev. (1981). Stanje i razvoj nekih oblika društveno-organiziranih aktivnosti za djecu predškolske dobi, u: Miljak, A. i dr. /ur./: *Predškolski odgoj u samoupravnom socijalističkom preobražaju odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, str. 19-28.
- Milena Roller-Halačev. (1982). Odgojne vrijednosti 30 izvaninstitucionalnih oblika što ih razvijamo s predškolskom djecom u SR Hrvatskoj, u: *Osposobljavanje kadrova za neposredan rad sa decom predškolskog uzrasta u ostvarivanju vaninstitucionalnih programa* (separat). Beograd: Savez pedagoških društava Jugoslavije, str. 305-310.

c) Umnoženi materijali

- Milena Roller. (1966). *Programsko-metodska uputstva za upoznavanje predškolske djece s prirodom i društvom*. Zagreb: Škola za odgajatelje.
- Milena Roller-Halačev, Mladen Koritnik, Zora Dreissinger i Vesna Švarc-Kalafatić. (1968). *Didaktička sredstva, igračke i materijalu u predškolskim ustanovama*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske.

d) Prilozi u časopisima

- Milena Roller. (1953/54). Problemi i oblici moralnog odgoja u predškolskom djetinjstvu. *Predškolsko dete*, vol. 4 (5-6): 89-94.
- Milena Roller. (1953/54). Predškolski odgoj u Sovjetskom savezu od Oktobarske revolucije do danas. *Predškolsko dete*, vol. 7 (7-8): 153-157.
- Milena Roller. (1958/59). Marija Montessori. *Predškolsko dete*, vol. 8 (2-3): 56-62.
- Milena Roller. (1958/59). Montessorium ustanove kod nas. *Predškolsko dete*, vol. 8 (4): 85-87.
- Milena Roller. (1959/60). Zadaci moralnog odgoja. *Predškolsko dete*, vol. 9 (1-2): 18-21.
- Milena Roller. (1959/60). Cilj odgoja u FNRJ i zadaci predškolskog odgoja. *Predškolsko dete*, vol. 9 (1-2): 11-17.
- Milena Roller. (1959/60). O odgoju predškolske djece u djelima A. S. Makarenka. *Predškolsko dete*, vol. 9 (7-8): 193-199.
- Milena Roller. (1961/62). Odgojni rad s djecom mlađe grupe. *Predškolsko dete*, vol. 11 (5-6): 127-152.
- Milena Roller. (1961/62). Strani jezik u dječjem vrtiću. *Predškolsko dete*, vol. 11 (9-10): 228-232.
- Milena Roller. (1963/64). Upoznavanje djeteta s prirodom. *Predškolsko dete*, vol. 12 (7-8): 175-183.
- Milena Roller. (1965/66). Predškolski odgoj u Narodnoj Republici Bugarskoj. *Predškolsko dete*, vol. 14 (4-5-6): 88-90.
- Milena Roller. (1966/67). Program odgojnog rada u dječjim vrtićima Bugarske. *Predškolsko dete*, vol. 15 (5-6): 141-144.
- Milena Roller. (1966/67). Program odgojnog rada u dječjim vrtićima Bugarske (nastavak). *Predškolsko dete*, vol. 15 (7-8): 169-171.
- Milena Roller-Halačev. (1970). Didaktička sredstva, igračke i materijali u predškolskim ustanovama. *Predškolsko vaspitanje* (Bugarska), vol. 18 (03): 45-49.
- Milena Roller-Halačev. (1972). Sistematizacija didaktičkih sredstava, igračaka i materijala u predškolskim ustanovama. *Predškolsko dete*, vol. 2 (2-3): 228-254.
- Milena Roller-Halačev. (1972). Slikovnica – sredstvo odgoja. *Umjetnost i dijete* vol. 3 (19-20): 11-15.
- Milena Roller-Halačev. (1976). Didaktičke igračke i igre. *Porodica i dijete*, vol. 24 (11): 22-24.
- Milena Roller-Halačev. (1977). Igre s pravilima u dječjem vrtiću. *Pedagoški rad*, vol. 27 (5-6): 299-318.
- Milena Roller-Halačev. (1978). Prostorija za igru. *Porodica i dijete*. vol. 26 (1): 12.
- Stanka Bručić-Dvoržak, Milena Roller-Halačev. (1978). Igraonica. *Porodica i dijete*, vol. 26 (3): 10-11.
- Milena Roller-Halačev. (1979). Igračke-roditelji-djeca. *Porodica i dijete*, vol. 27 (11): 16.
- Milena Roller-Halačev. (1979). Prvi koraci izvaninstitucionalnih oblika aktivnosti s predškolskom djecom u SR Hrvatskoj. *Predškolsko dete*, vol. 9 (4): 377-380.
- Milena Roller-Halačev. (1982). Odgojne vrijednosti 30 izvaninstitucionalnih oblika što ih razvijamo s predškolskom djecom u SR Hrvatskoj. *Predškolsko dete*, vol. 12 (4): 305-310.

- Milena Roller-Halačev. (1986). Za rad i stvaralaštvo djece – Igralište cicibana. *Sve za našu djecu*, vol. 7 (2-3): 28-30.
- Emil Paravina, Milena Roller-Halačev i Antonija Posilović. (1989). Daljnji razvoj kraćih predškolskih programa kao društveno organizirane aktivnosti s predškolskom djecom. *Predškolsko dete*, vol. 19 (1): 13-22.

e) Prilozi u novinama

- Milena Roller-Halačev. (1971). TV-vrtić u trećoj godini, *Školske novine*, vol. 22 (3): 8.
- Staša Jelić, Milena Roller-Halačev, Vesna Švarc. (1974). Dobra igračka u pravo vrijeme. *Vjesnik*, listopad 1974. (poseban prilog povodom Dječjeg tjedna).

f) Kraći prilogi

- Milena Roller. (1953/54). Dječje slikovnice izdanja Mala zlatna knjiga. *Predškolsko dete*, vol. 4 (7-8-9-10): 199-200.
- Milena Roller. (1961/62). Bilten Zavoda za unapređenje školstva NR Makedonije (prikaz časopisa). *Predškolsko dete*, vol. 11 (9-10): 237.
- Milena Roller. (1966/67). Prikaz knjige M. Arndt: Didaktičke igre. *Predškolsko dete*, vol. 15 (9-10): 227-236.
- Milena Roller. (1966/67). Veseli zečiči (igrokaz). *Predškolsko dete*, vol. 15 (9-10): 236-238.
- Milena Roller. (1967/69). Složna braća kuću grade, I. dio (igrokaz). *Predškolsko dete*, vol. 16 (1-2): 46-47.
- Milena Roller. (1967/69). Složna braća kuću grade, II. dio (igrokaz). *Predškolsko dete*, vol. 16 (3-4): 79-81.
- Milena Roller-Halačev. (1972). Prikaz vrijednih članaka starih godišta časopisa „Predškolsko dete“. *Predškolsko dete*, vol. 2 (2-3): 278-281.
- Milena Roller-Halačev. (1975/76). TV-vrtić: Medo u trgovini (str. 6), U jednom gradu (str. 11-12), Jure Vatrogasci (str. 13), Životinje neboderi i ... (str. 14), *Radio-televizija Zagreb - Program za najmlađe (predškolska dob) - Program za osnovnu školu (razredna nastava)*, br. 2.
- Milena Roller-Halačev. (1977/78). Za najveću dobrobit djeteta. *Roditelji i škola*, vol. 7 (3): 44
- Milena Roller-Halačev. (1978/79), Prvi sabor odgajatelja Vojvodine. *Roditelji i škola*, vol. 8 (8): 45.
- Milena Roller-Halačev. (1983). Terenski radnik na raznim zadacima. U: Pavlica, D. / ur./, *Bio sam partizanski učitelj*. Centar za društvena istraživanja Slavonije i Baranje, Slavonski Brod, str. 147.

g) Didaktički kompleti

- Dragica Jonak, Alojz Kobola, Milena Roller-Halačev, Zdenka Vegar, Zvezdana Ladika, Mira Peteh, Ladislav Ivanček, Vera Makjanić. (1978). *Višeizvorni sklop Predškolski odgoj I* (za upoznavanje predškolske djece s okolinom), Školska knjiga – Odjel nastavne opreme, Zagreb.
- Milena Roller-Halačev, Zdenka Vegar. (1983). *Višeizvorni sklop Igre predškolske djece I*, Školska knjiga, Zagreb (² 1984).

Dodatak: recenzirana djela

- Aurelija Ivanković. (1965). *Fizički odgoj predškolskog uzrasta*, skripta. Zagreb: Škola za odgajatelje.
- Višnja Manaasteriotti. (1965). *Muzički odgoj djece predškolskog uzrasta*, skripta. Zagreb: Škola za odgajatelje.
- Aurelija Ivanković. (1971). *Tjelesni odgoj predškolske djece*. Zagreb: Školska knjiga (²1973, ³1978, ⁴1980, ⁵1982 i ⁶1988).
- Aurelija Ivanković. (1982). *Tjelesne vježbe i igre u predškolskom odgoju – uz primjenu gimnastičkih sprava i pomagala*. Zagreb: Školska knjiga (²1988).
- Mira Voglar. (1984). *Bibarije*. Zagreb: Školska knjiga.

3. Zaključna razmatranja

Milena Roller-Halačev istaknuta je ličnost hrvatske pedagogije druge polovine dvadesetog stoljeća. Razvila je originalnu koncepciju predškolskog odgoja. Značaj njenog rada ogleda se na području obrazovanja odgojitelja predškolske djece. Prilozima teoriji i praksi predškolskog odgoja ponudila je osebujnu pedagošku koncepciju te se tako svrstala u red velikana predškolske pedagoške misli.

LITERATURA

1. Arkin, E. A. (1951). *Igra i rad u životu djeteta*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
2. Bartušková, M. (1968). *Pedagogija predškolske dobi*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Došen Dobud, A. (1979). *Odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
4. Golosnicka, N. N. (1949). *Odgoj djece u dječjem vrtiću*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
5. Jelić, S., Roller-Halačev, M. i Švarc, V. (1974). *Dobra igračka u pravo vrijeme*. Zagreb: Savez društava Naša djeca SR Hrvatske.
6. Levin-Šćirina F. S. i Menžerickaja D. V. (1950). *Predškolski odgoj*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
7. Lipovac, M. (1985). *Predškolski odgoj u Hrvatskoj*. Zagreb: Narodne novine i Osijek: Pedagoški fakultet.
8. *** (1964). Nastavni plan i program Škole za odgajatelje. *Prosvjetni vjesnik*, vol, 16 (10).
9. *** (1983). *Osnove programa rada s djecom predškolskog uzrasta u SR Hrvatskoj*. Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske.
10. **** (1947). *Plan i program rada dječjih vrtića u dječjim domovima i obdaništima za predškolsku djecu*. Zagreb: Ministarstvo socijalne politike NR Hrvatske.
11. *** (1981). *Prijedlog okvirnog programa izmjena i dopuna za profil suradnik u predškolskom odgoju* (umnoženo). Zagreb: Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske.
12. *** (1967). *Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću* (eksperimentalni). Zagreb: Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja SR Hrvatske.
13. *** (1971). *Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću*. Zagreb: Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja SR Hrvatske.
14. Paravina, E., Roller-Halačev, M. i Vegar, Z. (1977). *Neki oblici društveno organizirane aktivnosti s djecom predškolskog uzrasta*. Zagreb: Savez zajednica društvene brige o djeci predškolskog uzrasta SR Hrvatske.

15. Roller, M. (1953/54). Problemi i oblici moralnog odgoja u predškolskom djetinjstvu. *Predškolsko dete*, vol. 4 (5-6): 89-94.
16. Roller, M. (1953/54). Predškolski odgoj u Sovjetskom savezu od Oktobarske revolucije do danas. *Predškolsko dete*, vol. 7 (7-8): 153-157.
17. Roller, M. (1958/59). Marija Montessori. *Predškolsko dete*, vol. 8 (2-3): 56-62.
18. Roller, M. (1958/59). Montessorium ustanove kod nas. *Predškolsko dete*, vol. 8 (4): 85-87.
19. Roller, M. (1959/60). Cilj odgoja u FNRJ i zadaci predškolskog odgoja. *Predškolsko dete*, vol. 9 (1-2): 11-17.
20. Roller, M. (1959/60). Zadaci moralnog odgoja. *Predškolsko dete*, vol. 9 (1-2): 18-21.
21. Roller, M. (1959/60). O odgoju predškolske djece u djelima A. S. Makarenka. *Predškolsko dete*, vol. 9 (7-8): 193-199.
22. Roller, M. (1961/62). Strani jezik u dječjem vrtiću. *Predškolsko dete*, vol. 11 (9-10): 228-232.
23. Roller, M. (1965/66). Predškolski odgoj u Narodnoj Republici Bugarskoj. *Predškolsko dete*, vol. 14 (4-5-6): 88-90.
24. Roller, M. (1966). *Programsko-metodska uputstva za upoznavanje predškolske djece s prirodom i društvom*. Zagreb: Škola za odgajatelje.
25. Roller, M. (1966/67). Program odgojnog rada u dječjim vrtićima Bugarske. *Predškolsko dete*, vol. 15 (5-6): 141-144.
26. Roller, M. (1966/67). Program odgojnog rada u dječjim vrtićima Bugarske (nastavak). *Predškolsko dete*, vol. 15 (7-8): 169-171.
27. Roller-Halačev, M. (1972). Sistematizacija didaktičkih sredstava, igračaka i materijala u predškolskim ustanovama. *Predškolsko dete*, vol. 2 (2-3): 228-254.
28. Roller-Halačev, M. (1975). *Igračke predškolskog djeteta*. Zagreb: Zajednica osnovnih škola SR Hrvatske i časopis Roditelj i škola.
29. Roller-Halačev, M. (1977). *Upoznavanje predškolske djece s okolinom*. Zagreb: Školska knjiga.

Branimir Mendeš, Split

(Summary)

MILENA ROLLER-HALAČEV'S CONTRIBUTION TO THEORY AND PRACTICE IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN CROATIA

This paper offers a presentation of the legacy of Zagreb Faculty of Teacher Education's renowned Professor Milena Roller-Halačev (1920 – 2012). She was a respected pedagogical consultant who developed an original concept of early education and left an indelible mark on Croatia's preschool education system. She authored a large number of books and articles, contributing greatly to this field of study. Her expertise and pedagogical work put her among the reformers of the formal teaching of preschool children.

Keywords: Milena Roller-Halačev, preschool education, educators, specialists in preschool teaching methods